

EL PROCÉS D'INDEPENDÈNCIA DE MÓRA LA NOVA

MIQUEL MULET ALTÉS
Historiador. Móra la Nova

INTRODUCCIÓ

En aquest article s'estudiarà el procés que dugué a la separació de l'aldea anomenada els Masos de Móra de la vila de Móra d'Ebre, la qual passà a anomenar-se Móra la Nova. Aquest procés va tenir lloc a la segona i tercera dècades del segle XIX. Per tant, té com a marc les lluites entre liberals i reialistes que succeïren a la guerra del Francès.

Mitjançant l'estudi dels fets concrets (procés de separació i adquisició de la categoria de vila) i la seva interrelació amb el context polític general (entronització de Ferran VII l'any 1814, trienni liberal de 1820-1823 i etapa absolutista de 1823-1833), s'intentarà entreveure les decisives influències que aquest tingué vers aquell, així com explicar, partint de l'exemple d'un fet concret, la política i el funcionament de l'administració i el govern de l'època en general.

El fet de trobar una relació tan directa entre la política i administració general de l'Estat i un fet concret de les nostres terres ha estat fonamental per engegar aquest estudi, reforçat, a més, per l'especial importància que per a qualsevol població adquireix la seva carta pobla.

Si aquests motius han estat engrescadors, una raó de pes per aprofundir en el tema i per a la seva publicació ha estat que en el llibre *Petita història de Móra la Nova* escrit per Lluís Perpinyà a encàrrec de l'Ajuntament de Móra la Nova i editat per aquest organisme l'any 1985, en què s'estudien, entre altres temes referents a la població, el de la separació, es dona segons la meua opinió (que s'argumentarà en aquest estudi) una interpretació no del tot correcta dels fets relacionats amb la separació i la seva relació amb la política general de Ferran VII.

Així doncs, en aquest treball es pretén fer un pas endavant més en l'estudi i la interpretació d'un fet tan important per a Móra la Nova com ho va ser la seva independència respecte de Móra d'Ebre. Un pas que vol ajudar a avançar pel camí del coneixement de la història de les nostres comarques, i

que esperem que serveixi d'impuls per a posteriors avenços, així com, sens dubte, ho va ser per a aquest estudi el llibre de Lluís Perpinyà.

MOTIVACIÓ I CONTEXT QUE GENERÀ LA DEMANDA

La demanda de separació dels habitants dels Masos de Móra de la vila de Móra d'Ebre s'inicia l'any 1815. Anteriorment, la comarca estigué sota el domini francès des de l'abril de 1810 fins a mitjans de 1813.

Aquests anys d'ocupació varen ser suficients per copejar les estructures en què se sustentava la seva manera de viure, tant a nivell econòmic com polític i ideològic. Aquesta dislocació que produeix la guerra serà un factor determinant per explicar el naixement de l'aspiració secessionista després del conflicte. Així, la guerra influí negativament en les relacions econòmiques, ja que augmentà l'autoconsum, produí pèrdues de collites i la consegüent paràlisi de l'activitat comercial inherent a qualsevol conflicte bèl·lic.

També va representar un distanciament de la gent vers les institucions municipals davant la dificultat d'aquestes institucions per garantir-los protecció, així com el compliment d'altres deures i funcions pròpies d'aquests organismes.

Juntament amb aquests aspectes derivats de la presència de l'exèrcit francès, trobem igualment la introducció de la ideologia liberal, promoguda tant per Napoleó com per les Corts de Cadis, com un factor important per explicar el naixement del desig independentista (anhel de llibertat dels pobles i de les persones).

Altres factors més concrets i específics de la zona intervingueren també en el sorgiment del desig de secessió. Alguns es troben citats als documents estudiats en aquest article i altres s'han deduït de la seva anàlisi:

D'entrada, el factor demogràfic, ja que com se cita a la carta pobla, l'any 1815 comptava amb "ochenta y una casas, y veinte y una alquerias, que forman ciento y dos vecinos, y quinientas sesenta y dos almas", població relativament important i, en tot cas, similar a la d'alguns pobles autònoms de les rodalies.¹

El factor administratiu tingué també especial importància, tal com es reflecteix igualment a la carta de poblament i al document de petició de la gràcia del vintè:

Que entre la población de los recurrentes, y la villa de Mora su capital esta el rio Ebro, el qual se declaró por linea divisoria de los Corregimientos de Tarragona y Tortosa, y en el edicto de la Real Audiencia de dos de Enero de mil setecientos diez y nueve, en que se explica la división y confines de los doce corregimientos del Principado de Cataluña, [...] se ve que se incluyeron los Mases de Mora en el distrito del Corregimiento de Tarragona por hallarse situados en la Orilla izquierda del Ebro; de modo que siendo de diferentes Corregimientos no podian estar unidos sin exponerse a que los recurrentes se les exijan los servicios concejiles por el Corregidor de Tarragona al mismo tiempo que el Alcalde y Ayuntamiento de Mora, en uso de la jurisdicción que exercen sobre

aquellos, se les exijan iguales, para corresponder de este modo a las ordenes del Corregidor de Tortosa, a quien se hallan sugetos; en cuya atención me han suplicado los referidos habitantes y moradores de los Mases de Mora fuese Yo servido declararlos por separados de la jurisdicción de Mora, dandolos el nombre de Mora la Nueva.

Per contra, J. Burgueño (1995: 64) afirma que a l'època de les divisions corregimentals Móra la Nova estigué sempre amb Tortosa i addueix com a raó el fet que fou terme municipal de Móra d'Ebre fins a l'any 1830. Sense menysprear aquesta afirmació argumental, es podria dir que el fet de pertànyer a l'Ajuntament de Móra d'Ebre i, en canvi, dependre del corregiment de Tarragona no devia ser segurament l'únic cas de juxtaposició administrativa ni de conflicte d'interessos, especialment en una època de freqüents canvis administratius amb les conseqüents disputes que generaren. Un exemple d'aquestes es donà amb la divisió territorial de Catalunya en províncies durant el període liberal i les lluites per convertir-se en capital entre Tarragona, Reus i Tortosa.

Un altre factor determinant fou la situació geogràfica dels dos pobles, separats pel riu Ebre, la qual cosa en dificultava la relació, ja que encara que la distància era mínima, el riu es convertia bona part de l'any en un obstacle difícil d'evitar en l'època.²

Una altra causa citada a la carta pobla, que podem qualificar de "conflicte d'interessos", també influí en la demanda. Així, se cita en el document:

[...] pero que sin Baile o Alcalde que oiga sus quejas y sin Ayuntamiento propio, veian con dolor que por el de su Capital la Villa de Móra de Ebro se disponia de sus intereses de un modo poco conforme a la justicia distributiva, cargando sobre los recurrentes el mayor peso de las cargas concegiles, cuyos males solo podian remediarse con su separación e independencia.

Finalment, i en relació amb el conflicte d'interessos citat anteriorment, podem assenyalar el fet que l'aldea dels Masos s'havia convertit des de finals del segle XVIII en un centre comercial de relativa importància gràcies al comerç de cereals que es desenvolupà pel riu Ebre i que propicià la creació de diverses factories comercials al citat nucli, que li donaren un relatiu auge econòmic. Precisament seran comerciants afincats en aquest nucli però no originaris d'aquest, Josep Tudó i Ramon Castellà,³ homes de gran pes econòmic i social als Masos i d'una pública ideologia liberal, els precursors de les idees secessionistes. Això dona una idea de quina va ser la principal motivació: els interessos econòmics. Aquests estigueren inicialment per damunt d'altres sentiments de caràcter menys material.

Així doncs, podem assenyalar la suma d'aquests factors, tant els generals a tot l'Estat com els específics de les poblacions afectades i la seva interrelació, com els determinants per despertar a l'aldea dels Masos els anhelis d'independència:

Si la guerra, en l'àmbit general a tot el país, afectà les relacions econòmiques i produí igualment un distanciament de la gent respecte de les institucions municipals, en el cas concret dels Masos, en copejar unes estructures que

havien arribat a un relatiu auge econòmic (fet que va possibilitar la penetració del sistema ideològic i econòmic anomenat *liberalisme*), una vegada acabat el conflicte es donà el clima propici per germinar i créixer el sentiment secessionista respecte de Móra d'Ebre de la mà, especialment, dels homes de més pes econòmic i social de la futura població.

Resumint, podem dir que la guerra del Francès exercí com un factor desencadenant, com un estímul que actuà sobre unes estructures que no ja sols possibilitaven la demanda sinó que feien que aquesta fos percebuda com a beneficiosa per a la gent dels Masos. Finada la guerra es donaven, doncs, totes les condicions per iniciar la demanda i a aquesta tasca dedicaren el seu esforç i els seus diners.

CONSEQÜÈNCIES DE LES LLUITES LIBERALS-REIALISTES EN EL PROCÉS DE SEPARACIÓ

Per estudiar el procés de separació s'analitzaran principalment tres documents consultats a l'Ajuntament de Móra la Nova:

- Carta de poblament de 1830
- Document de petició de la gràcia del vintè de 1829
- Document de les despeses de la separació datat el desembre de 1830

Mitjançant l'anàlisi comparativa dels tres documents, així com la seva interrelació cronològica amb els esdeveniments generals ocorreguts en el país des de l'any 1815 fins a la definitiva concessió de la gràcia de vilatge el 1830, es trauran a la llum les conseqüències que per aquest procés tingueren les lluites liberals-reialistes d'aquestes dates (sexenni absolutista de 1814-1820, trienni liberal de 1820-1823 i dècada ominosa de 1823-1833).

La comparació dels dos primers documents permet comprendre millor les vicissituds del procés, ja que mentre la carta pobla, en ser un document amb un marcat caràcter oficial i amb voluntat de "permanència indefinida en el temps", passa per alt les seqüències intermèdies del procés, el document de petició del vintè per part de l'advocat Benigno Mariano Santos en nom de la població, a l'exposició de motius que efectua permet descobrir una sèrie d'aspectes que, alhora que ajuden a comprendre el fet concret de la problemàtica de la separació, permet igualment una lectura en clau més general, és a dir, una aproximació al funcionament de l'administració de l'Estat en aquests anys de la segona i tercera dècades del segle XIX.

Així doncs, si és important per a la comprensió del context general el document de petició del vintè, també ho és la predeterminada absència de les seqüències intermèdies del procés en el document de la carta pobla.

La carta pobla comença amb el protocol característic d'aquest tipus de documents —"Don Fernando Septimo por la gracia de Dios, Rey de Castilla; de León, de Aragón..."— i passa, seguidament, a exposar els motius al·legats en la demanda de separació estudiats ja a l'apartat anterior.

A continuació de l'exposició de motius, la carta pobla avança amb la concessió reial de la gràcia de vilatge després de la consulta favorable al Consejo de Cámara i la negació expressa dels recursos de retenció de l'Ajuntament de Móra d'Ebre i Tortosa, que havien fet allargar el procés des de 1815 fins a 1819. Així:

[...] visto en el mi Consejo de la Camara con la contradicción hecha a la referida instancia por la villa de Mora, lo representado por parte del ayuntamiento de la ciudad de Tortosa [...], lo informado por mi Real Audiencia del citado mi Principado de Cataluña en diez y ocho de enero de mil ochocientos diez y seis, y quince de marzo de mil ochocientos diez y nueve, y lo expuesto sobre todo por mi Fiscal, me expuso dicho mi Consejo de la Camara su dictamen en consulta de doce de junio del mismo año de mil ochocientos diez y nueve [...] por Resolución mía a la citada Consulta de mi Consejo de la Camara, he venido en conceder al expresado lugar de los Mases de Mora el Privilegio que solicita de que se erija en Villa Real, separandola de dicha villa de Mora con la denominación de Mora la Nueva.

El procés es farà possible amb el pagament de 22.500 rals de billó per part dels Masos:⁴

[...] y con estas condiciones concedo al citado lugar de los Mases de Mora el Privilegio de erigirse en Villa independiente de la de Mora de Ebro, sirviendo los ciento y dos vecinos utiles de que se compone y esta declarado por dicho mi Consejo de la Camara que deben contribuir a este servicio, con siete mil y quinientos maravedis de vellón por cada vecino calle hita de los que al presente tiene dicho pueblo, con la prevención de erigirlos por justo repartimento.

La carta prossegueix amb reiterades explicacions del procés, però data l'atorgament de la gràcia de vilatge l'any 1828:

[...] es mi voluntad concederle como le concedo la citada gracia, de la cual habiendose solicitado retención en la Sala de Justicia de mi Consejo por parte de la Villa de Mora de Ebro, con vista de todos los antecedentes referidos por auto de quince de diciembre del año de mil ochocientos diez y nueve, declaro que según el estado que tenia este pleito, no habia lugar al Recurso de Retención, [...] y por no haberse suplicado de el, pidieron los referidos habitantes y moradores de los Mases de Mora, se llevase a puro y debido efecto, lo que así se mando en Decreto de catorce de Enero de mil ochocientos veinte y ocho.

Aquesta concessió de la gràcia de vilatge s'atorga amb una terminologia que denota el contingut ideològic del règim l'any 1830 (data en què és firmada):

[...] por tanto por la presente de mi propio motu, cierta ciencia, y poderio Real absoluto de que en esta parte quiero usar y uso como Rey y Señor natural, no reconociendo superior en lo temporal, eximo, saco, y libro al dicho lugar de los Mases de Mora de la jurisdicción de la villa de Mora de Ebro, con la denominación de Mora la Nueva.

Així doncs, en els fets exposats anteriorment, veiem com en la carta de poblament es produeix un salt cronològic des de la desestimació del recurs de retenció interposat per la vila de Móra d'Ebre l'any 1819 fins a la seva

conversió en decret el 1828: “[...] lo que así se mando en Decreto de catorce de enero de mil ochocientos veinte y ocho.”

És precisament l'anàlisi d'aquest buit cronològic de la carta de poblament (període 1819-1828) el que ens permet descobrir els efectes que tingué el trienni liberal per al procés secessionista i, a la vegada, ens serveix per il·lustrar les característiques del regnat de Ferran VII durant la tercera dècada del segle. Aquests anys, 1819-1828, apareixen reflectits al document de petició del vintè que, de la mà de l'advocat Benigno Mariano Santos, els habitants de la futura Móra la Nova dirigeixen a Sa Majestat per poder, així, mitjançant aquest impost, fer front a les despeses generades pel procés.

El document, després de fer l'exposició de motius que portà els habitants dels Masos a demanar la gràcia del vintè, passa a explicar el procés que en la primera part és quasi una còpia del ja exposat a la carta de poblament: primera petició l'any 1815, recurs de retenció de Móra d'Ebre davant del Supremo Tribunal i desestimació en acte judicial de 1819.

A partir d'aquí és quan el document adquireix una gran importància:

[...] necesidad de afrontar veinte dos mil quinientos reales de vellon que devian satisfacer mis principales [...] y el tener que practicar las demas diligencias en las Contadurias y demas Oficinas hicieron que se difiriese el librar el Real Despacho o sea la correspondiente Real Cedula y habiendo ocurrido en el mes de marzo de mil ochocientos veinte las aciagas ocurrencias que son notorias y suspendiendose los Tribunales y oficinas que antes de aquella crisis política se hallaban establecidas acudieron mis p [principales] directamente a S.M. quien se digno mandar se librase aquella p [por] la Secretaria del Consejo de Estado y se procediera a la instalación del nuevo Ayuntamiento, señalamiento de termino y demás diligencias necesarias para que tubiese efecto la separación, todo lo que se cumplio con la mayor exactitud en el año mil ochocientos veinte y uno por el Comisionado que al efecto dispuso la Real Audiencia a quien se sometio la egecucion de la Real Cedula.

En aquest paràgraf anterior hem vist com davant les dificultats per fer efectiu el pagament s'arribà, el mes de març de 1820, al triomf del pronunciament del comandant Riego i el coronel Quiroga a Cabezas de San Juan, que significà la inauguració d'un període de govern liberal entre 1820 i 1823 i el jurament de la Constitució de 1812 per Ferran VII. També es diu —i és important— que davant la suspensió dels tribunals establerts anteriorment els habitants dels Masos acudiren directament a Sa Majestat, el qual per mitjà del Comisionado de la Real Audiencia procedí a l'execució de la Real Cédula i atorgà el privilegi de vilatge l'any 1821 en plena època liberal.

Posteriorment, el document avança: “Poco tiempo gozaron mis principales de los beneficios que la misma les concedia y que obtuvieron a tan costa y despues de tantos y tantos sacrificios.” I exposen la queixa per l'anul·lació de la gràcia:

[...] semejante gracia no podia considerarse emanada del gobierno ilegítimo por haber sido otorgada en el año mil ochocientos diez y nueve en ocasión

en que S.M. ejercia toda la plenitud de sus soberanos derechos, sin embargo el ayuntamiento de la villa de Mora de Ebro aprovechandose del desorden y anarquia en que se hallaba aquel pais en el año mil ochocientos veinte y tres tachandola de nula reasumio otra vez la jurisdiccion sobre los vecinos de los Mases y considerandolos como antes parte integrante de su población, dejo sin efecto el privilegio de villazgo que habian obtenido.

Per aquest fragment sabem que l'Ajuntament de Móra d'Ebre, mitjançant l'estratagema de considerar el privilegi de vilatge no per la data d'atorgament de 1819 sinó per la d'execució de 1821, el titllà de nul i sense efecte. Per comprendre aquests successos correctament, és precís relacionar-los amb el context polític que es vivia en aquells anys al país i especialment a les comarques pròximes al tram baix de l'Ebre.

Així, sabem per J.R. Vinaixa (1998), entre molts altres, que Móra d'Ebre fou un bastió reialista i la vila tingué especial incidència en la revolta reialista de 1822 contra el règim constitucional. Encara que fou reconquerida per als constitucionals pel general liberal Manso el 29 de desembre de 1822, ja a mitjans de l'any 1823 tenim notícies de la presa de poder novament per part dels reialistes a la zona dreta de l'Ebre, que es consolidà amb la caiguda de Tortosa el mes de juny. Aquesta alternativa en el poder es refermà amb la intervenció a tot l'Estat dels 100.000 Fills de Sant Lluís decretada pel Congrés de Verona a petició de Ferran VII. Amb aquestes tropes d'ocupació retornaren la majoria d'exiliats reialistes dels pobles de l'Ebre i començava una nova emigració de liberals.⁵

Així doncs, encara que al document no figura el mes en què l'Ajuntament de Móra d'Ebre declarà nul el privilegi de vilatge, no és arriscat suposar, en contra del que afirma Lluís Perpinyà⁶ —que atribueix l'anul·lació a l'obra dels liberals a l'Ajuntament de Móra d'Ebre—, que amb els reialistes de nou a l'Ajuntament i aprofitant la situació general del país —evacuat el govern liberal de Madrid a finals de la primavera de 1823 primer a Sevilla i després a Cadis, on el 29 de setembre de 1823 les Corts decideixen deixar lliure el rei, amb la qual cosa finalitzava la segona revolució liberal espanyola— es decidiren a annexionar-se novament la població de Móra la Nova. En fer aquesta consideració es té en compte especialment que a la vila de Móra la Nova predominava l'opció ideològica liberal sota la influència personal dels comerciants Josep Tudó i Ramon Castellà, els quals fruïen d'un gran prestigi dintre de la població per haver tramitat i aconseguit la primera separació de Móra d'Ebre.⁷

Avançant pel document veiem que ja l'any 1825 "restablecido el orden sentado S.M. en el trono de sus mayores y reintegradas todas las autoridades legítimas en las funciones de sus respectivos destinos reclamaron mis principales la confirmación de Real Privilegio de Villazgo". Després de nova consulta favorable de la Real Cámara, Sa Majestat confirma el privilegi, però:

[...] las diligencias que el año mil ochocientos veinte y uno se practicaron por el Comisionado de la Diputación Provincial relativas a la instalacion de Ayun-

tamiento, señalamiento de término y demás se han considerado ineficaces y perdidos para mis principales los gastos que para ellos fueron indispensables y para poder obtener los beneficios de la Gracia y lograr la separación de la jurisdicción de la villa de Móra de Ebro que tanto desean y reclaman la naturaleza, la política i la justicia se quiere y exige que vaya uno de los Oficiales de la Secretaria de la Camara y el que este en turno para poner en egecucion la Gracia a quien es peciso según la costumbre pagar el viaje de ida y vuelta, su manutención y a mas hacerle un obsequio que la practica o costumbre y no la ley parece haber introducido.

Mitjançant aquest paràgraf, ens introduïm en les característiques de l'administració de Ferran VII en la tercera dècada del segle XIX. Veiem com l'any 1825 es confirma de nou el privilegi de vilatge, però "las diligencias que en el año mil ochocientos veinte y uno se practicaron se han considerado ineficaces" i "perdidos [...] los gastos" per "lograr la separación".

Per a una més bona comprensió, podem relacionar els aspectes concrets que influïren en el procés de separació amb les característiques generals d'aquest període històric (1823-1833): excés de burocràcia, crisi econòmica general agreujada per la pèrdua de les colònies, penúries econòmiques dels funcionaris, corrupció administrativa, decrets de Ferran VII derogant lleis i aspectes del govern liberal anterior, etc.

Ferran VII el mateix dia que desembarcà al port de Santa Maria, l'1 d'octubre de 1823, declarà en un reial decret que des del 7 de març de 1820 havia estat mancat de llibertat i el govern liberal l'havia obligat a sancionar lleis i a expedir decrets en contra de la seva voluntat. Per mitjà d'aquest decret el rei declarava nuls i sense cap valor els actes del govern constitucional.

És en aquest context polític que ha d'inserir-se la revocació de la gràcia de vilatge el 1823 i la necessitat d'una nova confirmació l'any 1825, després de la consulta favorable a la Real Cámara. D'aquesta manera, encara que la Real Cédula de confirmació havia estat lliurada per ordre del monarca l'any 1821, el fet de ser en època constitucional fou motiu suficient per ser revocada l'any 1823, després de la restauració absolutista.

Podem trobar una opinió diferent en el llibre de Lluís Perpinyà (1985: 63-64), en què s'explica la revocació en termes de centralisme de Ferran VII enfront de la Diputació provincial, que havia estat l'organisme encarregat de dur a terme les diligències necessàries per a la separació. Formulant aquesta opinió, Perpinyà sembla no tenir en compte que —com s'explica en el document— el comissionat de la Diputació provincial havia estat nomenat per la Reial Audiència: "[...] y se procediera a la instalación del nuevo ayuntamiento, señalamiento de término y demás diligencias necesarias para que tuviese efecto la separación, todo lo que se cumplió con la mayor exactitud en el año mil ochociebto veinte y uno por el Comisionado que al efecto dispuso la Real Audiencia a quién se sometió la ejecución de la Real Cedula." La Reial Audiència des dels decrets de Nova Planta formava junt amb el capità general del Principat una espècie de govern dual, una diarquia coneguda com el Real Acuerdo i, si en matèria judicial era independent, en els aspectes polítics i en

els nomenaments estava subordinada al Consejo de Castilla,⁸ per la qual cosa difícilment es podia deure el fet de la revocació a mesures centralitzadores enfront d'una situació anterior de descentralització política.

Un altre aspecte general d'aquesta època que deixen entreveure els documents estudiats és l'excés de burocràcia i la corrupció administrativa generada per la penúria econòmica dels funcionaris. Així, en el document veiem com, per realitzar un treball ja fet anteriorment pel comissionat de la Diputació provincial, "se quiere y exige que vaya uno de los oficiales de la secretaria de la Camara y el que este en turno para poner en egecución la gracia". Per un altre document, el de les despeses de la separació, sabem que varen ser quatre els empleats del Ministeri enviats des de Madrid: "[...] efectuada dicha separación por D. J[ose]ph de Peciña, Comicionado Regio por la R[ea]l Camara, con su Exmo. D. Juan de Mata y Llanas, y su escribiente D. J[ose]ph Garcia, y el Alguacil D. Luis Martinez, todos los sobredichos S.S. de la misma comición." I, finalment, que varen estar dos mesos aproximadament viatjant per realitzar un treball ja fet: "[...] los que llegaron a esta el dia ultimo abril del corriente año 1830, y permanecieron asta el dia 23 mayo inclusive, y el 24 partieron para Reus y Barcelona, en donde permanecieron asta el dia 8 de junio que empezaron su regreso a Madrid." Aquesta situació viscuda a Móra la Nova, on —com hem vist— el poble hagué de fer front a les despeses del viatge i la manutenció dels quatre funcionaris durant aproximadament dos mesos, s'explica i a la vegada serveix per corroborar la situació de postració general existent a l'administració pública, en la qual els funcionaris cobraven el seu escàs sou tan tard i malament que el govern, fins i tot, per exemple, hagué d'autoritzar als mariners a pescar des dels vaixells de guerra amb la finalitat de tenir quelcom per menjar. Com a conseqüència lògica d'aquesta maquinària engarrotada, qualsevol gestió de govern conduïa al fracàs.

Encara que en aquesta ocasió la gestió finalment arriba a bon port (la definitiva separació de la jurisdicció de Móra d'Ebre) no fou fins després d'un llarg procés pel qual els veïns varen haver de pagar no solament dos vegades, sinó que com es detalla en el document de les despeses de separació, si a la primera gestió (1815-1821) s'havia fixat com a contribució 7.500 maravedis per veí, que sumaven un total de 22.500 rals de billó, a la segona i definitiva separació les despeses totals foren molt més altes: "[...] total suma de gastos ocurridos en la ultima separación practicada por D. Jose de Peciña: 5.573 l. 9 s. 7 d." Això suposava aproximadament 60.000 rals de billó,⁹ és a dir, més del doble del pagat anteriorment.

La millor prova del caràcter extraoficial i en certa manera irregular d'aquesta despesa que produí la segona separació és el fet que en el document de la carta de poblament, a causa del seu caràcter oficial, no hi apareix reflectit sinó que s'expressa com a satisfet l'import dels 22.500 rals de billó pagats l'any 1820, juntament amb una mitjana anyada de 562 rals pagaders cada 15 anys. Sens dubte, per als quatre funcionaris que vingueren als Masos per realitzar aquest treball —d'altra banda, ja fet—, representava una manera còmoda i segura de rebre un sobresou (atencions, honoraris, estança, regals...) en una

època caracteritzada per les dificultats de l'administració per satisfer el sou als seus empleats.

En el document hi apareixen desglossades les despeses per partides i mitjançant una breu anàlisi podem establir el tipus de favors i atencions que els veïns de Móra la Nova tingueren amb els quatre funcionaris, la qual cosa és de nou una mostra del funcionament de l'administració de l'època. Així, entre altres despeses, hi figuren:

Pagado por los gastos ocurridos en el recibimiento de los S.S. de la Comisión.....	138 l. 11 s. 3 d.
Pagado a Francisco Domingo de Tortosa por varias botellas de licores y xevares y otras frioleras 7 D.....	13 l. 2 s. 6 d.
Por los onorarios de los cuatros S.S de la Comision 29.200 r. vellón que son libras catalanas.....	2.737 l. 10 s. _d.
Pagado al medico sirujano por curar las dolencias de D. Luis Martinez.....	30 l. _s. _d.
Pagado al sirujano Masot por haber pasado a rasurar a los S.S. comicionados	7 l. 10 s. _d.
Por los trabajos en la cocina al Rdo. Javier Juan Querola	5 l. 12 s. 6 d.

A més, la diferència en els totals de les despeses de les dues separacions:

- Primera separació: 22.500 rals de billó
- Segona separació: 60.000 rals de billó

Això s'ha de relacionar amb la conjuntura econòmica general del moment. Aquesta, com afirma Vicens Vives (1959: 664-669), estigué marcada per una clara deflació. Així, durant el regnat de Ferran VII es donà una contínua caiguda de l'índex dels preus, que arribà l'any 1833 a un terç dels de 1812. Com a causa primordial de la deflació s'assenyala la manca de demanda per l'escassetat de diners circulants davant l'aturada en les arribades de metall encunyat d'Amèrica, agreujada a més per la pèrdua del mercat americà.

En un marc més concret, Vinaixa (1998: 64) afirma que durant el trienni liberal els preus de productes, com ara els cereals o l'aiguardent, estaven sota mínims i en una clara tendència a la baixa des de 1815.

Per aquest motiu, l'esforç econòmic dels veïns de Móra la Nova hagué de ser no solament el doble —com una lectura superficial donaria a entendre—, sinó que, a causa de la deflació acumulada aquests anys, encara que es tractés de la mateixa quantitat que el 1819 els hagués estat molt més difícil reunir tot el diner atesa la caiguda constant dels preus, especialment dels productes que ells produïen; o dit en altres termes, els 60.000 rals nominal es corresponien en termes reals amb una quantitat molt més alta respecte dels 22.500 rals¹⁰ de 1819.

Finalment, la carta de poblament és datada el 3 d'abril de 1830. A partir d'aquesta data comença la segona i definitiva independència de la vila anomenada Móra la Nova. Posteriorment, el maig del mateix any el comissionat regi, José Peciña Angulo, secretari de la Cámara de Gracia y Justicia, concedia

en nom del rei la jurisdicció civil i criminal al nou municipi i nomenava els membres de l'Ajuntament de la vila, als quals coneixem gràcies al document de les despeses de la separació:

Jayme Nolla, Baile

Josep Pedret, Regidor

Juan Bautista Piñol, Secretario

Aquests, com no podia ser d'altra manera en aquest any, s'havien significat pels seus ideals reialistes, especialment l'alcalde Jaime Nolla, el qual fou capità de batalló de les tropes reialistes.

Malgrat això, els homes de Móra la Nova no podien oblidar l'agraïment cap als primers promotors de la separació. Aquest afecte i reconeixement va poder més que les consignes polítiques, com ho demostra el fet que l'any 1831 fos nomenat secretari de l'Ajuntament Josep Tudó (reconegut liberal).

Així doncs, en reconeixement del seu esforç i dedicació en la primera separació era nomenat secretari. L'Ajuntament de Móra d'Ebre, però, en saber la notícia, el denuncià per les seves activitats polítiques passades al capità general del Principat, el comte d'Espanya, el qual, sempre receptiu a aquest tipus de denúncies, decidí apartar-lo del càrrec per Real Acuerdo de 18 de juny de 1831.

Igualment, per les mateixes dates, anys posteriors a la independència, tenim notícies de litigis entre els dos municipis per la senyalització de jurisdicció "y al seguimiento de litigio que la Real Cámara se sigue sobre señalamiento de jurisdicción".¹¹ També trobem disputes entre els dos ajuntaments, que arriben, fins i tot, al comte d'Espanya, sobre un fet que per la seva situació geogràfica els afectava continuament: el pas de barca pel riu entre les dos poblacions. Així, estant el capità general del Principat al Perelló reprimint els Malcontents i perseguint liberals li arriben notícies de Móra. Aquest comunica al regent de la Reial Audiència el següent:

[...] un oficio que le ha pasado el baile y ayuntamiento Real de la villa de Mora de Ebro dandole cuenta de lo ocurrido entre el baile de Mora la Nueva y algunos vecinos de dicha villa con motivo de la recomposición del paso de la barca, inutilizado de resultas de las avenidas del mencionado rio, habiendo dicho baile acompañado de sugetos conocidos por adictos al funesto regimen constitucional, cometido el atentado de poner preso al Regente la vara de Mora de Ebro.¹²

Totes aquestes disputes i litigis demostraven com de dolorosa hagué de ser per a Móra d'Ebre la mutilació d'una part del que sempre havia considerat el seu terme municipal, amb la consegüent pèrdua de prestigi i minva d'ingressos per a les arques municipals, i com de difícils i tenses foren les relacions entre les dues poblacions veïnes, agreujades pel context polític general de lluita entre absolutistes —després, carlistes— i liberals, que —com hem vist— si havia influït de manera important en el procés independentista, continuà present en les posteriors relacions entre els dos municipis.

CONCLUSIONS

La demanda inicial de secessió s'inicià el 1815.

Els Masos havia registrat des de finals del segle XVIII un relatiu auge econòmic fruit del comerç fluvial i de l'establiment de factories comercials.

Seran precisament comerciants arribats als Masos però no originaris de la població els qui jugaran un paper decisiu en la demanda de secessió, la qual cosa assenyala com a principal mòbil l'econòmic o material.

Aquests comerciants, Josep Tudó i Ramon Castellà, arribats com a administradors de la factoria comercial que la companyia Cortadellas tenia a la població, introduïren a la vila la ideologia liberal, que contagiaren a la majoria de la població a causa del pes tant econòmic com social que aquests tenien als Masos.

Aquesta ideologia liberal xocava amb el sentiment reialista majoritari a Móra d'Ebre i es reafirmà més encara davant les dificultats que aquesta interposà —en forma de recursos— a la secessió.

Si s'ha indicat com a principal mòbil l'econòmic en les aspiracions secessionistes, per a la població de Móra d'Ebre la pèrdua de jurisdicció sobre una part del seu terme municipal —que a més tenia un relatiu auge econòmic— havia de suposar una pèrdua no solament de prestigi sinó també econòmica, per la qual cosa aprofità la conjuntura política creada l'any 1823 per revocar-la.

D'aquesta manera, l'Ajuntament de Móra d'Ebre, al qual ja li havia estat denegat un recurs de retenció l'any 1819, amb el retorn dels representants de la ideologia absolutista al poder municipal a mitjans de 1823 aprofità la conjuntura política creada amb la restauració absolutista per declarar nul·la una secessió que —encara que executada l'any 1821 en ple govern liberal— havia estat atorgada l'any 1819 i, per tant, anterior al govern liberal i en un any en què el monarca exercia encara la plenitud dels seus drets sense cap trava constitucional.

Amb aquestes conclusions, l'estudi s'aparta de l'argumentació donada per Lluís Perpinyà en el llibre *Petita història de Móra la Nova*, el qual —com ja hem explicat al cos central de l'article— atribueix la revocació de la gràcia de vilatge a un Ajuntament de Móra d'Ebre encara en mans liberals: "[...] així plantejades les coses deduirem que Móra d'Ebre l'any 1823 estava ocupada militarment pel general Manso, manaven els liberals i el seu alcalde deuria (sota l'espasa del general) prendre aquella decisió." Així mateix, atribueix l'anul·lació de les diligències realitzades l'any 1821 per a assenyalament de terme i instal·lació de nou Ajuntament a un acte de centralisme enfront d'una anterior actuació de la Diputació provincial. Així doncs, afirma: "Tot perquè les actuacions les portà a terme un organisme de la perifèria, la Diputació Provincial." Amb aquesta argumentació, Perpinyà sembla traslladar a principis del segle XIX una polèmica centralisme-autonomisme que encara no estava plantejada llavors amb aquests termes —tal com ho estigué a finals del segle XIX i al segle XX. Encara que les

diligències foren dutes a terme pel comissionat de la Diputació provincial, aquest havia estat nomenat per la Reial Audiència, la qual en matèria política i de nomenaments estava subordinada al Consejo de Castilla des dels decrets de Nova Planta de 1716.

Avançant en el procés veiem que posteriorment s'inicia una nova demanda aprovada l'any 1825, però per poder expedir la Real Cédula de Confirmación és necessari obrir noves diligències (són considerades nul·les les anteriors perquè són obra del govern liberal), a què els veïns dels Masos han de fer front amb noves i més grans despeses (viatges, estada, atencions, honoraris dels quatre funcionaris...).

És l'anàlisi d'aquesta despesa la que ens permet il·lustrar les característiques de l'administració de Ferran VII en el moment històric conegut com a dècada ominosa: excés de burocràcia, fallida econòmica de l'administració, corrupció administrativa, ja que per realitzar un treball ja fet anteriorment s'hi envien quatre funcionaris des de Madrid per espai de dos mesos aproximadament, als quals és necessari realitzar una sèrie d'atencions impròpies d'una administració correcta.

Finalment, l'abril de 1830 és datada la carta de poblament que concedeix la segona i definitiva independència de Móra la Nova, i el comissionat regi enviat des de Madrid concedeix el maig en nom del rei la jurisdicció civil i criminal nomenant els membres del nou consistori que en sintonia amb l'època són d'ideologia absolutista, al contrari que l'anterior consistori (1821-1823) liberal.

Malgrat això, el nou consistori de Móra la Nova nomena secretari el principal instigador del procés i reconegut liberal, Josep Tudó. Posteriorment, aquest és apartat del càrrec a instàncies de l'Ajuntament de Móra d'Ebre i per ordre del capità general de Catalunya pel seu passat polític liberal, amb la qual cosa es fa evident l'importantíssim paper que jugaren les disputes entre liberals i absolutistes no solament en el procés de separació, sinó també en les posteriors relacions entre els dos municipis, que tenyiren amb un vernís ideològic uns interessos inicialment econòmics.

Així, a manera de conclusió final, en aquest article hem vist com les diferents fases i els entrebancs pels quals discorre el procés secessionista (primera concessió, anul·lació de 1823, segona i definitiva concessió l'any 1830, caràcter de la despesa que genera, etc.) solament es comprenen i expliquen en relacionar-los amb els aspectes generals i les característiques econòmicopolítiques del moment històric (primer regnat de Ferran VII, trienni liberal i dècada ominosa); a la vegada, un fet concret com el procés independentista de Móra la Nova serveix com a exemple per il·lustrar les fases i les característiques polítiques del període: lluites entre liberals i absolutistes i caràcter del regnat de Ferran VII (excés de burocràcia, penúries econòmiques de l'administració, corrupció administrativa, etc.).

BIBLIOGRAFIA

- AA.VV. (1985): *Història de Catalunya*. Vol. 5. Salvat, Barcelona.
- AA.VV. (1994): *Actes de les Primeres Jornades d'Estudi a la Terra Alta*. Centre d'Estudis de la Terra Alta, Gandesa.
- AA.VV. (1998): *Actes de les Segones Jornades d'Estudi a la Terra Alta*. Patronat Pro-Batea, Batea.
- ADSERÀ MARTORELL, J. (1986): *Tarragona, capital de província*. Autor editor, Tarragona.
- ALANYÀ ROIG, J. (1994): *Batea i el seu terme municipal*. Diputació de Tarragona, Tarragona. 2 vol.
- ANGUERA, P. (1999): *El carlisme*. Empúries, Barcelona.
- BLADÉ DESUMVILA, A. (1966): *El prior Penna*. Rafael Dalmau, Barcelona.
- BURGUEÑO, J. (1995): "De la vegueria a la província. La formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans (1790-1850)". *Camí Ral* 7. Barcelona.
- COT MIRÓ, A. (1964): "El General Manso y su benéfica protección sobre la villa de Móra de Ebro". *Programa de la Festa Major de Móra d'Ebre*. Ajuntament de Móra d'Ebre.
- MARTÍNEZ DE VELASCO, A. (1990): "Manual de historia de España. S. XIX". *Historia* 16.
- PERPINYÀ CASTELLÀ, L. (1985): *Petita història de Móra la Nova*. Ajuntament de Móra la Nova, Móra la Nova.
- SÁNCHEZ CERVELLÓ, J. (2001): *Conflicte i violència a l'Ebre*. Flor del Vent, Barcelona.
- TARRADELL, M. et al. (1983): *Formes i institucions del govern de Catalunya*. La Magrana, Barcelona.
- TORTELLA, G. (1994): *El desarrollo de la España contemporánea. Historia económica de los siglos XIX y XX*. Alianza Ed., Madrid.
- VICENS VIVES, J. (1959): *Historia económica de España*. Ed. Vicens Vives, Barcelona.
- VINAIXA MIRÓ, J.R. (1994): *La navegació per l'Ebre català en el darrer quart del s. XVIII*. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Flix.
- VINAIXA MIRÓ, J.R. (1997): "El comerciant Josep Tudó Miguel". Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre. *Miscel·lània* 11: 121-129.
- VINAIXA MIRÓ, J.R. (1998): *La postguerra del Francès i la revolta reialista de 1822 a l'Ebre*. Columna-Tresmall, Barcelona.

NOTES

1. Segons el cens d'habitants redactat l'any 1813 per les autoritats franceses d'ocupació per al projecte de delimitació del "Departement du bouches de l'Ebre", publicat per J. ADSERÀ MARTORELL (1986: 289-293). També segons dades demogràfiques dels anys 1815-16 de les anotacions fetes amb motiu de la visita pastoral del bisbe de Tortosa a aquests pobles.
2. Durant el segle XIX encara se seguí practicant la travessia per mitjà del pas de barques. Segons Artur Cot, el primer projecte de construcció d'un pont definitiu fou realitzat l'any 1863 per Josep A. Rebolledo, enginyer d'obres públiques de Tarragona, però el projecte definitiu no s'acabà i fou necessari esperar fins al segle XX, concretament fins a l'any 1918, en què fou inaugurat el pont.
3. Podeu trobar una biografia de Josep Tudó a J.R. VINAIXA MIRÓ (1997): "El comerciant Josep Tudó Miguel". *CERE, Miscel·lània* 11.
4. 1 ral de billó equivalia a 34 maravedisos i multiplicat pels 102 veïns resulta un total de 22.500 rals de billó.
5. El diari del prior Penna publicat per Bladé i Desumvila (p. 17) n'és un bon exemple.
6. L. PERPINYÀ CASTELLÀ (1985: 62) afirma: "[...] així plantejades les coses deduirem que Móra d'Ebre l'any 1823 estava ocupada militarment pel general Manso, manaven els liberals i el seu alcalde deuria (sota l'espasa del general) prendre aquella decisió que la gent de la flamant Móra la Nova."
7. Un document de l'any 1831 citat per Vinaixa (1998: 111) certificava "por ser todos los masoveros a escepcion de unos cuantos particulares sumamente adictos a dho. sistema, en especial los que entonces llevaban el manejo de los Mases". (ACA, R. Aud., capsa 94, exp. 20)
8. TARRADELL, M. et al. (1983), vegeu el capítol de Carlos M. Shaw, "Els organismes de govern castellans a Catalunya sota els Borbons".
9. Una lliura equivalia aproximadament a 10,7 rals de billó.
10. J. VICENS VIVES (1959: 666). Corba de preus a Barcelona: per a una mitjana de 100 als anys 1866-76 estableix 1817 = 170; 1819 = 130; 1829 = 75.
11. Citat per ALANYÀ ROIG (1994: 304). El qual ho extreu del ACA, R. Aud., A.P. 1285, folis 819-822.
12. Citat per ALANYÀ ROIG (1994: 302-303).

FONTS DOCUMENTALS

1830, abril, 3. Madrid

Carta de poblament. Ferran VII concedeix el rang de vila a l'aldea dels Masos amb el nom de Móra la Nova. Document arxivat a l'Ajuntament de Móra la Nova.

1829, juliol, 29. Madrid

Instància dirigida a S.M. demanant-li la gràcia del vintè com a contribució especial per atendre les despeses de la separació. Document arxivat a l'Ajuntament de Móra la Nova.

M. Mulet

1830, desembre, 8. Móra la Nova

Resum general de les despeses generades per la segona separació de la vila de Móra la Nova. Document firmat per Ramon Castellà i arxivat a l'Ajuntament de Móra la Nova.

1830, desembre, 26. Móra la Nova

Resum del "prestado" i "bestraido" individualment per fer front a la separació. Document firmat per Juan Bautista Piñol (secretari) i arxivat a l'Ajuntament de Móra la Nova.